

АЛЕКСЕЕВ Олександр Семенович (22.VI 1851, Москва — 14.III 1916, там же) — рос. правознавець, доктор юрид. наук з 1887, професор з 1885. Закінчив 1873 юрид. ф-т Моск. ун-ту, продовжив навчання у Гейдельб. ун-ті (Німеччина). З 1879 працював у Моск. ун-ті. Спочатку читав лекції з історії політ. вчень, з 1880 — доцент, з 1885 — екстраординарний професор кафедри держ. права. В 1896—1906 був директором Академії комерц. наук (Москва). Протягом 1909 — 11 працював деканом юрид. ф-ту Моск. ун-ту. З ім'ям А. пов'язане видання журн. «Юридический вестник». Досліджував історію політ. учень і вищих держ. установ Росії, а також проблеми теорії держ. і конст. права. Обстоюючи самостійність суто юрид. методу в науці держ. права, він підкреслював залежність осн. правових понять від потреб сусп-ва, їх відповідність вимогам часу. Праці вченого пройняті ідеями конституціоналізму, дем. перетворень, свободи особи. Поглиблюючи ідеї Ж. Ж. Руссо, А. розробив учення про правовий порядок як панування безособових норм права. Наполягав на необхідності визнати самост. авторитет права та відкинути погляди на нього як на наказ носіїв влади. На думку А., д-ва — не сукупність безправних і безгласних підданих, які зв'язані підлеглистю абсолют., надправовій силі, а союз вільних гр-н, здатних підкорятися лише безособовим велінням закону або установ, які законом покликані наказувати в інтересах цілого, в межах і у формах закону. Обрунтовуючи ідею правової д-ви, А. доводив, що такий д-ві притаманний суверенний закон, тобто заг. правила, які втілюють у собі правосвідомість народу та відповідають сусп. інтересам і потребам країни. Щоб відповідати цим умовам, закони, на думку А., повинні бути результатом правової діяльності установ, які своєю організацією пристосовані для того, аби відображати інтереси і потреби народу. Такими установами він вважав органи нар. представництва. Праці: «Макіавеллі як політичний мислитель» (1880), «Етюди про Ж. Ж. Руссо» (т. 1—2, 1887), «До питання про юридичну природу державної влади» (1895), «Засади сучасної правової держави і російський ад-

міністративний лад напередодні 6 серпня 1905 року», «Російське державне право» (обидві — 1905), «Безвідповідальність монарха і відповідальність уряду» (1907), «До питання про юридичну природу влади монарха в конституційній державі», «Основи верховенства права в сучасній державі» (обидві — 1910), «Маніфест 17 жовтня 1905 р. і політичний рух, що його породив» (1915).

Лит.: Томсинов В. А. Александр Семенович Алексеев. «Вестник Моск. ун-та. Сер. 2. Право», 1996, № 1.

В. І. Тимошенко.